

VODIČ KROZ PRAVA I OBAVEZE OŠTEĆENOG/ŽRTVE KRIVIČNOG DELA

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Izdavač

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Kneza Miloša 4, 11103 Beograd
www.yucom.org.rs

Za izdavača

Katarina Golubović

Autor

Goran Ilić

Lektura i korektura

Teodora Todorčić Milićević

Dizajn

Ivana Zoranović

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd

Tiraž

500 komada

ISBN 978-86-82222-24-8

Ova publikacija izrađena je uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) u sklopu projekta 'Pravda za sve'. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost njenih autora i ne odražava nužno stavove USAID-a i Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

VODIČ KROZ PRAVA I OBAVEZE

**OŠTEĆENOG/ŽRTVE
KRIVIČNOG DELA**

Beograd • 2024

SADRŽAJ

UVOD	7
Ko je oštećeni/žrtva krivičnog dela ?	8
KAKO OŠTEĆENI/ŽRTVA POKREĆE KRIVIČNI POSTUPAK? ...	8
Kad oštećeni mora da podnese privatnu krivičnu tužbu?	8
Kad oštećeni mora da podnese predlog za krivično gonjenje?	11
Da li oštećeni mora da podnese krivičnu prijavu?	12
Kako oštećeni može da podnese krivičnu prijavu?	12
Da li je potrebno podneti dokaze uz krivičnu prijavu?	13
Kako i gde se predaje krivična prijava i kako se dokazuje da je podneta?..	13
PRAVA OŠTEĆENOG PRED JAVNIM TUŽIOCEM	14
Iz kojih razloga javni tužilac može da odbaci krivičnu prijavu oštećenog?..	14
Da li javni tužilac, proveravajući navode krivične prijave, može da pozove oštećenog?	15
Šta treba da očekuje oštećeni nakon odluke javnog tužioca da odbaci krivičnu prijavu?	15
Koja su prava oštećenog u slučaju odbacivanja krivične prijave?	16
Šta ako oštećeni nije obavešten da se neće dalje voditi postupak?	16
Šta ako oštećeni podnese prigovor pogrešnom tužilaštvu?	17
U kom roku se podnosi prigovor protiv rešenja javnog tužilaštva?	17

Šta se navodi u prigovoru?	18
Koja su prava oštećenog u slučaju da javni tužilac odluči da obustavi istragu?	18
Prava oštećenih u posebnim slučajevima odbacivanja krivične prijave	19
Koja su prava oštećenog ako javni tužilac odluči da odloži krivično gonjenje?	20
PRAVA OŠTEĆENOG PRED SUDOM.	23
Koja prava ima oštećeni ako javni tužilac odustane od optužbe na glavnom pretresu?	23
Kako oštećeni svedoči?	24
Da li oštećeni ima pravo da postavlja pitanja okrivljenom kad optužbu pred sudom zastupa javni tužilac?	26
Da li oštećeni ima pravo da postavlja pitanja svedocima?	26
Da li oštećeni može da iznese završnu reč?	27
PRAVA ŽRTVE NA NAKNADU ŠTETE	27
Kako oštećeni može da nadoknadi štetu koja mu je pričinjena krivičnim delom?	27
Šta je imovinskopравни zahtev?	27
Da li oštećeni ima pravo na naknadu troškova postupka?	29

UVOD

Svako može da bude oštećen, odnosno da postane žrtva teške telesne povrede, razbojništva, nasilja u porodici ili nekog drugog krivičnog dela. Žrtve krivičnog dela mogu da budu odrasle osobe, maloletnici, deca, državljani Srbije i stranci. Iskustvo žrtve krivičnog dela je neočekivano i neprijatno, a ponekada nosi dugotrajne posledice. Zbog svega toga, žrtvi je potrebna podrška da bi se snašla u lavirintu propisa i organa krivičnog postupka.

Razumevanje sopstvene pozicije u postupku pred javnim tužiocem ili sudom i, uopšte, „snalaženje“ u krivičnom postupku, po pravilu je najveći problem za oštećene, odnosno žrtve krivičnih dela, jer su to osobe koje najčešće pre toga nisu imale nikakvog dodira s javnim tužilaštvom, sudom i krivičnim postupkom. Ovaj vodič bi trebao da doprinese ostvarivanju njihovih prava i njihovom lakšem „snalaženju“ u postupku.

Ko je oštećeni/žrtva krivičnog dela ?

Oštećeni je zakonski naziv koji se u dobroj meri može poistovetiti s izrazom žrtva krivičnog dela.¹ Oštećeni/žrtva krivičnog dela je osoba kod koje je krivično delo dovelo do materijalne ili nematerijalne štete, telesne povrede, psihičkih patnji, uništenja ili oštećenja imovine, straha ili teškog napada na elementarna prava. Osoba može biti smatrana žrtvom bez obzira na to da li je učinilac otkriven, pronađen, uhapšen, optužen ili osuđen i bez obzira na porodične veze između učinioca i žrtve.

KAKO OŠTEĆENI/ŽRTVA POKREĆE KRIVIČNI POSTUPAK?

Postoje različita krivična dela. Zakonom su predviđeni različiti krivični postupci, u kojima je uloga žrtve različita. Koje god krivično delo da je u pitanju, za samo pokretanje krivičnog postupka ključna je uloga žrtve/oštećenog. Zato bi žrtva trebalo da zna kako se pokreće postupak: privatnom krivičnom tužbom, predlogom ili krivičnom prijavom.

Kad oštećeni mora da podnese privatnu krivičnu tužbu?

Kod pojedinih krivičnih dela, sudbina krivičnog postupka zavisi od toga da li je oštećeni podneo privatnu krivičnu tužbu (npr. krivično delo *Laka telesna povreda* koja nije naneta oružjem ili opasnim oruđem, krivično delo *Narušavanje nepovredivosti stana* ako nije izvršeno od strane službenog lica, krivično delo

¹ U tekstu Vodiča izrazi oštećeni i žrtva koristiće se kao da imaju istovetno značenje.

Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje kada delo nije izvršilo službeno lice u vršenju službe, krivično delo *Uvreda*). Bez privatne krivične tužbe nema ni postupka.

Važno je znati!

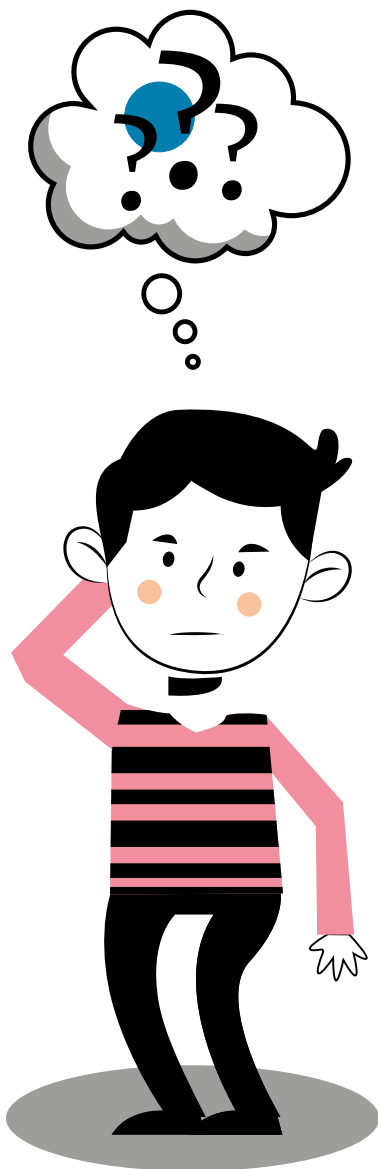
U Krivičnom zakoniku su tačno navedena krivična dela za koja se krivični postupak pokreće privatnom krivičnom tužbom. Nekada se to čini u samom krivičnom delu, a nekada na kraju glave Krivičnog zakonika u posebnom članu. Ukoliko za neko krivično delo nije navedeno da se goni privatnom krivičnom tužbom ili po predlogu, onda za to delo goni isključivo javni tužilac.

Šta je privatna krivična tužba?

Privatna krivična tužba je akt kojim započinje krivični postupak pred sudom od strane privatnog tužioca, odnosno lica koje je oštećeno izvršenjem krivičnog dela za koje je zakonom određeno da se goni po privatnoj tužbi. U ovom slučaju, privatni tužilac sâm odlučuje da li će pokrenuti krivični postupak, kao i da li će odustati od daljeg krivičnog gonjenja, odnosno odustati od privatne tužbe.

Zakonik propisuje obavezne elemente koje mora da sadrži svaka privatna krivična tužba, zato je za podnošenje privatne krivične tužbe poželjno da oštećeni angažuje advokata kao svog punomoćnika.

Položaj privatnog tužioca je složeniji, jer samostalno obezbeđuje dokaze. Dodatno, privatni tužilac snosi sve troškove postupka do okončanja. Ukoliko sud osudi okrivljenog, mogu mu biti nadoknađeni troškovi.

Da li postoji rok za podnošenje privatne krivične tužbe?

Rok za podnošenje privatne krivične tužbe je tri meseca i računa se od dana kada je oštećeni saznao da se desilo krivično delo i kada je saznao ko je izvršio delo. Oštećeni trpi posledice krivičnog dela, tako da za izvršenje krivičnog dela, po pravilu, saznaje istog momenta kada je ono izvršeno. Zamisliva je situacija da je u vreme kada je oštećeni bio u koma zbog teške bolesti neko izvršio krivično delo na njegovu štetu. Recimo, objavljen je uvredljiv tekst o njemu. U tom slučaju, rok počinje da teče od trenutka kada se oštećeni probudio iz kome i kada je saznao za tekst uvredljive sadržine i za autora teksta.

Nije potrebno da su poznati svi lični podaci izvršioca dela da bi se podnela privatna krivična tužba, već samo podaci koji su dovoljni da se izvršilac odredi.

Ko pokreće postupak kada je oštećen maloletnik?

Kada je krivičnim delom oštećen maloletnik ili osoba koja je potpuno lišena poslovne sposobnosti, privatnu tužbu ili predlog za gojenje podnosi njihov zakonski zastupnik.

Kad oštećeni mora da podnese predlog za krivično gonjenje?

Kod nekih krivičnih dela postupak se vodi samo na osnovu predloga za krivično gonjenje (npr. krivično delo *Sprečavanje javnog skupa*, krivično delo *Polno uznemiravanje* ako je izvršeno prema punoletnoj osobi). U Krivičnom zakoniku su navedena krivična dela za koja javni tužilac može da vodi krivični postupak samo po predlogu oštećenog.

Lice koje je oštećeno krivičnim delom za koje se gonjenje preduzima po predlogu samo odlučuje da li će javnom tužiocu podneti predlog za gonjenje. Predlog oštećenog je neophodan uslov za pokretanje i trajanje postupka. Ukoliko predlog oštećenog nedostaje, javni tužilac, bez obzira na to što ima saznanja o izvršenom krivičnom delu i učiniocu, ne može pokrenuti niti voditi postupak. Predlog za gonjenje nema neku posebnu formu, to je svaka izjava data javnom tužiocu kojom oštećeni izražava stav da treba goniti učinioca konkretnog krivičnog dela.

Da li lice koje je dalo predlog javnom tužiocu da goni može da odustane od predloga?

Lice koje je oštećeno krivičnim delom za koje se gonjenje preduzima po predlogu može svojom voljom uticati na sudbinu već pokrenutog postupka. Ako oštećeni u bilo kojoj fazi postupka odustane od svog predloga, postupak će se obustaviti.

Da li postoji rok za podnošenje predloga za krivično gonjenje?

Predlog za krivično gonjenje podnosi se u roku od tri meseca od dana kad je oštećeni saznao za krivično delo i osumnjičenog. Ako je oštećeni podneo krivičnu prijavu ili predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva u

krivičnom postupku, smatraće se da je time podneo i predlog za krivično gonjenje. Privatna tužba koju je oštećeni podneo u roku ima isto dejstvo i smatraće se blagovremeno podnetim predlogom oštećenog ako se utvrdi da se radi o krivičnom delu koje se goni po predlogu. Dakle, kad oštećeni nije podneo predlog za gonjenje već je podneo krivičnu prijavu, imovinskopravni zahtev ili privatnu tužbu, ti akti će imati karakter predloga za gonjenje ako se ispostavi da se radi o krivičnom delu koje javni tužilac može da goni samo po predlogu oštećenog.

Da li oštećeni mora da podnese krivičnu prijavu?

Većina krivičnih dela se goni po službenoj dužnosti, što znači da postupak pokreće i vodi javni tužilac. Ukoliko neka osoba smatra da je oštećena krivičnim delom, ona podnosi krivičnu prijavu javnom tužilaštvu.

Postoje situacije kada nadležni policijski službenici podnose krivičnu prijavu. To su situacije kada su zbog izvršenog krivičnog dela policijski službenici izašli na lice mesta, jer je potrebno izvršiti uviđaj ili jer je oštećeni zadobio povrede. U toj situaciji, krivičnu prijavu će po službenoj dužnosti podneti policijski službenici koji su izašli na lice mesta ili su došli po pozivu građana.

Kako oštećeni može da podnese krivičnu prijavu?

Krivična prijava je svaka dojava (informacija) javnom tužiocu da je izvršeno krivično delo za koje goni javni tužilac i služi javnom tužiocu da donese odluku o eventualnom krivičnom gonjenju, kao i o smeru u kojem će se krivično gonjenje kretati.

Zakon ne propisuje formu ili obavezne elemente krivične prijave – ona može da se podnosi pismeno, usmeno ili na svaki drugi podesan način. Ipak, prijava koju podnosi oštećeni mora da sadrži odgovore na neka pitanja da bi javni tužilac mogao da postupa po njoj. Prijava bi trebalo da sadrži odgovore na pitanja ko je mogući izvršilac dela ako je to poznato oštećenom i podatak o tome kada se desio događaj koji, po uverenju oštećenog, predstavlja delo. Povrh toga, prijava bi morala da sadrži podatak o tome gde se desio događaj za koji oštećeni smatra da je krivično delo na njegovu štetu i, naravno, mora da sadrži detaljan opis onog što se dogodilo da bi javni tužilac mogao pravno da označi događaj kao konkretno krivično delo.

Da li je potrebno podneti dokaze uz krivičnu prijavu?

Uz prijavu oštećeni predaje i sva dokumenta koja mogu da posluže kao dokaz da se desilo krivično delo. Recimo, ukoliko je oštećeni bio fizički napadnut, dostaviće lekarski izveštaj o povredama koji je sačinjen nakon fizičkog napada.

Kako i gde se predaje krivična prijava i kako se dokazuje da je podneta?

Ukoliko se prijava podnosi pismeno javnom tužilaštvu, najčešće se predaje na pisarnici tužilaštva. Oštećeni, koji je i podnosilac krivične prijave, tom prilikom će dobiti potvrdu da je predao krivičnu prijavu. Ako je prijava predana u više primeraka, na primerak krivične prijave koji zadržava oštećeni radnik pisarnice stavlja otisak štambilja, a na otisku štambilja upisuje podatak o datumu prijema krivične prijave.

Kada se prijava podnosi usmeno, javni tužilac sastavlja zapisnik u kome se navodi datum podnošenja krivične prijave, opis krivičnog dela koje se prijavljuje, potpis javnog tužioca koji je primio prijavu i sastavio zapisnik i potpis podnosioca krivične prijave. Ako je prijava saopštena telefonom ili drugim telekomunikacijskim sredstvom, javni tužilac ili tužilački saradnik o vremenu i sadržini krivične prijave koja je podneta sastavlja službenu belešku. Zakonik propisuje i to da se elektronski zapis o podnošenju čuva ukoliko je prijava podnesena elektronskom poštom, ali i da će se prijava odštampati na papiru.

PRAVA OŠTEĆENOG PRED JAVNIM TUŽIOCEM

Krivična prijava koja je podneta javnom tužiocu može za ishod da ima postupak protiv osobe koja je u prijavi označena kao izvršilac dela ili da javni tužilac donese odluku da odbaci krivičnu prijavu.

Iz kojih razloga javni tužilac može da odbaci krivičnu prijavu oštećenog?

Javni tužilac će odbaciti krivičnu prijavu koju je podneo oštećeni kada zaključi da nema mesta da vrši provere, jer je iz same sadržine prijave jasno da nije u pitanju krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti ili ako nakon provera zaključi da je u krivičnoj prijavi opisan događaj koji uopšte nije krivično delo. Krivična prijava se odbacuje i kada postoje druge prepreke za krivično gonjenje, na primer: smrt prijavljenog lica, prijavljeno

lice je mlađe od 14 godina, prijavljeno lice je narodni poslanik ili član Vlade i uživa krivičnopravni imunitet, nastupila je zastarelost ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem i slično.

Da li javni tužilac, proveravajući navode krivične prijave, može da pozove oštećenog?

Ako se javni tužilac upusti u provere navoda krivične prijave, može da pozove oštećenog radi davanja obaveštenja u svojstvu građanina. Obaveštenja koja daje oštećeni nemaju karakter svedočenja i ne mogu se koristiti kao dokaz na sudu. Međutim, ako se oštećeni ne odazove na poziv za davanje obaveštenja u svojstvu građanina, može uz pomoć policije da bude prinudno doveden u javno tužilaštvo.

Moguće je da u okviru provera javni tužilac zahteva da budu preduzete druge radnje u kojima učešće uzima oštećeni, recimo, da se utvrdi da li oštećeni prepoznaje određeno lice ili predmet. Prepoznavanje lica u predistražnom postupku i u istrazi obaviće se tako da lice koje se prepoznaje ne može da vidi oštećenog, niti oštećeni može da vidi to lice.

Šta treba da očekuje oštećeni nakon odluke javnog tužioca da odbaci krivičnu prijavu?

Oštećeni će biti obavešten o odluci javnog tužioca. U praksi, izraz da obavesti neka javna tužilaštva tumače kao obavezu da se dostavi obaveštenje o tome da je odbačena krivična prijava, a ne i kao obavezu dostavljanja rešenja o odbacivanju krivične prijave. To je pogrešno, pa oštećeni, ukoliko mu nije dostavljeno rešenje o odbacivanju krivične prijave, ima pravo da zahteva da mu se i taj akt dostavi.

Koja su prava oštećenog u slučaju odbacivanja krivične prijave?

Ukoliko javni tužilac odbaci prijavu koju je podneo oštećeni, dužan je da o odluci obavesti oštećenog. U toj situaciji, oštećeni ima pravo da podnese prigovor neposredno višem javnom tužilaštvu.

Šta znači neposredno više javno tužilaštvo?

Kada je prijava podneta osnovnom javnom tužilaštvu, neposredno više javno tužilaštvo je područno više javno tužilaštvo; ako je prijava podneta višem javnom tužilaštvu, neposredno više javno tužilaštvo je apelaciono javno tužilaštvo za to područje; a ako je krivična prijava podneta Javnom tužilaštvu za organizovani kriminal ili Javnom tužilaštvu za ratne zločine, neposredno više javno tužilaštvo je Vrhovno javno tužilaštvo.

Šta ako oštećeni nije obavešten da se neće dalje voditi postupak?

Ako oštećeni nije obavešten da je prijava odbačena, da je obustavljena istraga ili da se odustalo od gonjenja, ima rok do tri meseca da podnese prigovor. Ovaj rok se računa od prvog narednog dana kada je javni tužilac odbacio prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja. Da bi se izbegla mogućnost da oštećeni propusti ovaj rok, potrebno je da se barem jednom u tri meseca raspita u tužilaštvu o tome šta se dešava s krivičnom prijavom koju je podneo i tako proveri da kojim slučajem nije doneta odluka o kojoj nije obavešten.

Šta ako oštećeni podnese prigovor pogrešnom tužilaštvu?

Rečeno je da se prigovor podnosi neposredno višem javnom tužiocu. Međutim, ako je oštećeni omaškom u toku roka od osam dana podneo prigovor javnom tužiocu koji ju je odbacio ili nekom drugom javnom tužiocu koji nije nadležan da odlučuje o prigovoru, smatraće se da je prigovor blagovremen, a javni tužilac koji je primio prigovor proslediće ga neposredno višem javnom tužiocu, koji treba da odluči o prigovoru.

U kom roku se podnosi prigovor protiv rešenja javnog tužilaštva?

Rok za podnošenje prigovora je osam dana i počinje da teče od prvog narednog dana od dana kada je primljeno obaveštenje i pouka da je odbačena krivična prijava. Ako osmi dan pada u subotu ili nedelju ili u dane praznika, rok ističe prvog narednog dana. To znači da, ukoliko se osmi dan završava u nedelju, oštećeni može predati prigovor i sutradan, u ponedeljak, jer se rok pomera i ističe prvog narednog radnog dana. Dan predaje prigovora je dan kada je predat pisarnici javnog tužilaštva, a ako se prigovor šalje poštom, to je dan kada je poslat preporučenom pošiljkom ili telegrafskim putem. Ukoliko prigovor nije poslat preporučeno, kao dan predaje računa se dan kada je primljen u javno tužilaštvo, što može da bude i po isteku roka. Da bi se to izbeglo, oštećeni uvek treba da šalje prigovor preporučenom pošiljkom ili telegrafski.

U skraćenom postupku, a to je postupak koji se vodi za krivična dela za koja je zaprećena kazna do osam godina zatvora, ovaj rok je duži. Naime, ako je oštećeni podneo krivičnu prijavu, a javni tužilac u roku od šest meseci od dana po prijemu prijave ne podnese optužni predlog, niti obavesti oštećenog da je odbacio prijavu, oštećeni ima prava da podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu.

Šta se navodi u prigovoru?

Zakonik ne propisuje razloge zbog kojih prigovor može biti podnet, tako da ga može podneti i oštećeni koji nema advokata. Potrebno je da u prigovoru jasnim jezikom objasni u čemu se sastojе propusti u radu javnog tužioca koji je odbacio krivičnu prijavu i, naravno, da pazi na to da prigovor podnese u zakonskom roku od osam dana od kada je primio obaveštenje.

Ukoliko neposredno viši javni tužilac usvoji prigovor oštećenog, izdaće obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme ili nastavi krivični progon. Obavezno uputstvo je u stvari konkretan nalog/naređenje javnom tužiocu koji je odbacio krivičnu prijavu, obustavio istragu ili odustao od gonjenja da vrši provere ili istragu ili da nastavi s njima, jer je odluka da se odbaci prijava, obustavi istraga ili odustane od gonjenja bila pogrešna.

Kada javni tužilac obustavlja istragu?

Iz sličnih razloga iz kojih odbaci krivičnu prijavu, javni tužilac će obustaviti istragu. Jedina razlika je u tome što se istraga može obustaviti ukoliko nema dovoljno dokaza za optuženje. Tada javni tužilac donosi naredbu o obustavi istrage.

Koja su prava oštećenog u slučaju da javni tužilac odluči da obustavi istragu?

Ukoliko oštećeni podnese prigovor protiv naredbe tužioca da obustavi istragu jer nema dovoljno dokaza za optuženje u prigovoru koji se podnosi protiv naredbe, oštećeni bi trebalo da tvrdi da dokazi prikupljeni tokom istrage ukazuju na to da postoji takozvana opravdana sumnja koja je potrebna za optuženje.

Prava oštećenih u posebnim slučajevima odbacivanja krivične prijave

Šta znači kad tužilac odbaci krivičnu prijavu zbog odlaganja krivičnog gonjenja?

Moguće je i da krivična prijava bude odbačena ako osumnjičeni izvrši neku od obaveza koje mu je prethodno javni tužilac naložio da izvrši. To se zove odlaganje krivičnog gonjenja ili „uslovni oportunitet“. Za oštećenog je važno da zna da javni tužilac može da naredi osumnjičenom da nadoknadi pričinjenu štetu ili da otkloni štetne posledice koje su nastale krivičnim delom.

Odlaganje krivičnog gonjenja moguće je samo za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina. Postoje i druga ograničenja za primenu odlaganja krivičnog gonjenja, recimo, ne može se primeniti odlaganje prema osumnjičenom ako je prethodno dva puta već primenjen oportunitet za isto delo.

Zakonik predviđa da sledeće obaveze mogu da budu naložene osumnjičenom: 1) da osumnjičeni otkloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela ili naknadi pričinjenu štetu; 2) da plati određeni novčani iznos u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove; 3) da obavi određeni društveno-korisni ili humanitarni rad; 4) da ispuni dospele obaveze izdržavanja; 5) da se podvrgne odvikavanju od alkohola ili opojnih droga; 6) da se podvrgne psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja; 7) da izvrši obavezu ustanovljenu pravosnažnom odlukom suda, odnosno da poštuje ograničenje utvrđeno pravosnažnom sudskom odlukom. Postavlja se pitanje da li se odlaganje može primeniti za krivična dela za koja je zaprećena kazna do pet godina zatvora ako je predviđeno obavezno izricanje mere bezbednosti (oduzimanja predmeta ili zabrane upravljanja motornim vozilom). Odgovor je

ne, tako da, ukoliko javni tužilac primeni odlaganje krivičnog gonjenja za krivično delo za koje se mora izreći zabrana upravljanja motornim vozilom, primena odlaganja krivičnog gonjenja je nezakonita.

Koja su prava oštećenog ako javni tužilac odluči da odloži krivično gonjenje?

Iako odluka o primeni odlaganja krivičnog gonjenja utiče na položaj oštećenog, on ne može da utiče na to da li će javni tužilac primeniti odlaganje i koju meru će naložiti osumnjičenom.

Oštećeni bi tokom odlaganja krivičnog gonjenja trebalo da bude upozoren na to da imovinskopравни zahtev može da ostvari u parnici.

Kakva su prava oštećenog kada javni tužilac smatra da nije celishodno voditi krivični postupak?

Javni tužilac može da odbaci krivičnu prijavu ako proceni da nije celishodno pokretanje krivičnog postupka (tzv. čist oportunitet ili odbacivanje krivične prijave iz razloga pravičnosti) i može da donese odluku o odbacivanju krivične prijave, jer se ne radi o teškom krivičnom delu (zaprećena je kazna zatvora do tri godine), a, uz to, osumnjičeni je, usled stvarnog kajanja, sprečio nastupanje štete ili je prethodno sâm potpuno otklonio štetnu posledicu. Treći uslov je da okolnosti pod kojima se dogodilo krivično delo ukazuju na to da vođenje krivičnog postupka i izricanje sankcije ne bi bilo pravično. Premda ga neki nazivaju „oportunitet pravičnosti“, ova vrsta oportuniteta nosi izvesnu notu nepravičnosti, jer se osumnjičeni potpuno izuzima iz krivičnog progona pod prilično povlašćenim uslovima u poređenju s onima koje predviđa „uslovni“ oportunitet.

Mada to nije izričito propisano kod primene „čistog“ oportuniteta, javni tužilac bi trebalo da pozove oštećenog i da od njega pribavi informaciju o tome da li je osumnjičeni sprečio nastupanje štete ili je štetu u potpunosti već nadoknadio. Važno je napomenuti da stav oštećenog nije obavezujući za javnog tužioca.

Odlaganje krivičnog gonjenja i „čist“ oportunitet okončavaju se rešenjem javnog tužioca o odbacivanju krivične prijave. Rešenje se dostavlja i licu koje je oštećeno krivičnim delom.

Da li se oštećeni može prigovarati na rešenje o odbacivanju krivične prijave usled odlaganja krivičnog gonjenja?

Oštećeni ne može podneti prigovor neposredno višem javnom tužiocu na rešenje o odbacivanju krivične prijave koje nije doneto nakon odlaganja krivičnog gonjenja ili „čistog“ oportuniteta jer to rešenje ima karakter presuđene stvari.

Da li oštećeni ima neko drugo pravno sredstvo protiv odlaganja krivičnog gonjenja ili „čistog“ oportuniteta?

Oštećeni može podneti pritužbu starešini javnog tužilaštva u kome radi javni tužilac koji je doneo odluku da se primeni odlaganje ili „čist“ oportunitet (Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima, čl. 72). U ovom slučaju, oštećeni bi pritužbom ukazao na to da odluka javnog tužioca nije zakonita jer su odlaganje krivičnog gonjenja ili „čist“ oportunitet primenjeni na krivično delo na koje po zakonu to nije bilo moguće primeniti ili bi istakao da okolnosti pod kojima se desilo krivično delo ne opravdavaju takvu odluku ili bi naveo da zbog ranijeg života osumnjičenog, odnosno njegove kriminalne prošlosti, ne bi trebalo primeniti odlaganje krivičnog gonjenja.

Ukoliko bi glavni javni tužilac zaključio da je pritužba osnovana, imao bi mogućnost da izda obavezno uputstvo javnom tužiocu da ne primeni odlaganje krivičnog gonjenja ili „čist“ oportunitet, već da nastavi s postupanjem po krivičnoj prijavi i, samim tim, nastavi krivično gonjenje.

Kada se podnosi pritužba glavnom javnom tužiocu?

Bitno je da oštećeni podnese pritužbu pre nego što bude doneto rešenje o odbacivanju krivične prijave i pre nego što je o tome obavešten osumnjičeni, tačnije odmah pošto sazna da javni tužilac ima nameru da primeni odlaganje krivičnog gonjenja ili „čist“ oportunitet. Naime, ukoliko oštećeni podnese pritužbu pošto je sprovedeno odlaganje krivičnog gonjenja ili „čist“ oportunitet, ta krivična stvar je definitivno okončana, tako da glavni javni tužilac ne bi mogao da izda obavezno uputstvo kojim nalaže javnom tužiocu da nastavi krivično gonjenje.

PRAVA OŠTEĆENOG PRED SUDOM

Oštećeni se pred sudom, odnosno na glavnom pretresu, može pojaviti u svojstvu oštećenog, svedoka, privatnog tužioca ili tužioca. To svojstvo zavisi od toga kako je pokrenut krivični postupak.

Koja prava ima oštećeni ako javni tužilac odustane od optužbe na glavnom pretresu?

Oštećeni se može pojaviti kao tužilac pod uslovom da je optužnica potvrđena ili je određen glavni pretres u skraćenom postupku, a javni tužilac izjavi da odustaje od optužbe. Sud će tada pitati oštećenog da li hoće da preuzme krivično gonjenje i optužbu. Ako oštećeni nije prisutan, sud će ga u roku od osam dana obavestiti o odustanku javnog tužioca od optužbe i poučiti da može da se izjasni da li hoće da preuzme gonjenje i zastupa optužbu. Oštećeni može da se izjasni odmah ili najkasnije u roku od osam dana o tome da li hoće da preuzme krivično gonjenje i zastupa optužbu. Ukoliko oštećeni izjavi da preuzima krivično gonjenje, sud će nastaviti glavni pretres, odnosno odrediti glavni pretres. U slučaju da se oštećeni ne izjasni u roku ili izjavi da ne želi da preuzme krivično gonjenje, krivični postupak se okončava.

Da bi oštećeni mogao da realizuje svoja prava u pogledu preuzimanja gonjenja od javnog tužioca, mora da bude prisutan na suđenju² i da dâ tačne i potpune podatke o svojoj adresi stanovanja. Ako oštećeni nije prisutan, a uredno je pozvan, ili mu se poziv nije mogao uručiti zbog neprijavlivanja sudu promene adrese prebivališta ili boravišta, sud će smatrati da oštećeni neće da nastavi gonjenje.

2 Pripremnom ročištu i glavnom pretresu.

Ukoliko je preuzeo gonjenje, oštećeni ima skoro ista prava kao javni tužilac u postupku, izuzev specifičnih prava koje javni tužilac ima kao državni organ.

Generalno posmatrano, bez obzira na to da li je privatni tužilac ili je preuzeo gonjenje pošto je javni tužilac odustao od gonjenja, oštećeni ima pravo da zastupa optužbu, što znači da obrazlaže sadržinu privatne tužbe ili optužnice, odnosno optužnog predloga, da iznosi uverenje zbog čega smatra da je okrivljeni izvršio krivično delo, da predlaže i obrazlaže dokaze koji potvrđuju krivicu okrivljenog i da angažuje advokata i zahteva postavljanje punomoćnika. To znači da tokom saslušanja okrivljenog može da mu postavlja pitanja kojima proverava da li je ono što je okrivljeni izneo u odbrani istina. Oštećeni kao tužilac može da ispituje svedoke. Svedoku se, kao i okrivljenom, ne mogu postavljati nejasna, neodređena pitanja, niti pitanja koja sadrže obmanu ili pretpostavku da je priznao nešto što nije. Pitanja kojima se svedok navodi na odgovor mogu se postavljati samo svedoku kog je predložila odbrana.³ To su najčešće pitanja koja dopuštaju odgovore da ili ne. Recimo, neka osoba je izvršila tešku krađu obijanjem stana. Da bi se utvrdilo da li se kradljivac nalazio u zgradi u kojoj je obijen stan u vreme kada je izvršeno obijanje, pitanje oštećenog kao tužioca koje navodi na odgovor okrivljenog glasilo bi: „Petog aprila 2019. godine u 10 časova bili ste u zgradi u ulici _____. Da li je to tačno?“ Odgovor: „Tačno“. „To je bio četvrtak, zar ne?“ Odgovor: „Da“.

Kako oštećeni svedoči?

Oštećeni kao tužilac, privatni tužilac i oštećeni mogu da budu ispitani kao svedoci, jer, po logici stvari, imaju saznanja o krivičnom delu i učiniocu dela.

Svedoku oštećenom se dostavlja poziv za svedočenje, izuzev ako je u pitanju lice koje je mlađe od 16 godina, kada se pozivanje vrši preko roditelja ili

³ Tako zvano unakrsno ispitivanje.

osobe koja je zakonski zastupnik svedoka oštećenog. Oštećeni kao tužilac, privatni tužilac ili oštećeni mora da se odazove pozivu da svedoči, osim ako je svedok oslobođen od dužnosti svedočenja ili je ta dužnost isključena.

Šta se dešava ako se svedok ne odazove na poziv?

Ako svedok-oštećeni bez opravdanja izostane ili se bez odobrenja ili opravdanog razloga udalji s mesta gde treba da bude ispitan, može biti prinudno doveden, a može i biti novčano kažnjen. Ukoliko svedok oštećeni nije u mogućnosti da dođe u sud zbog starosti ili bolesti, može biti saslušan u svom stanu.

Kome se svedok oštećeni javlja po pozivu suda za svedočenje?

Kada dođe u zgradu suda, svedok oštećeni treba da se uputi prema sudnici gde se održava suđenje i da sačeka ispred sudnice poziv radnika suda da uđe u sudnicu i svedoči. Kad uđe u sudnicu, sudija će pokazati svedoku oštećenom mesto u sudnici odakle će svedočiti. Nakon toga, svedok položi zakletvu. Sudija će potom zatražiti od svedoka da saopšti lične podatke (ime, prezime, adresa stanovanja) i da kaže šta zna o krivičnom delu kojim je oštećen. Bitno je da svedok oštećeni iznese sva saznanja koja poseduje o konkretnom događaju. Potom slede pitanja svedoku oštećenom. Prvi pitanja postavlja javni tužilac. Ako je suđenje zakazano na osnovu privatne krivične tužbe drugog oštećenog, pitanja će postavljati okrivljeni i branilac kada svedoči privatni tužilac.

Tokom izlaganja, svedok je dužan da stoji, osim ako mu zbog zdravstvenog stanja ili drugih opravdanih razloga sudija ne odobri da iskaz iznese sedeći. Svedok može da napusti sudnicu tek kada mu to dozvoli sudija.

Da li oštećeni ima pravo da postavlja pitanja okrivljenom kad optužbu pred sudom zastupa javni tužilac?

Ako se održava pripremno ročište, oštećeni tom prilikom može podneti imovinskopравни zahtev i obrazložiti dokaze koje želi da izvede na glavnom pretresu. Kad optuženi završi iznošenje odbrane, pitanja mu mogu postavljati najpre njegov branilac, potom tužilac, posle njega predsednik veća i članovi veća, a zatim oštećeni ili njegov zakonski zastupnik i punomoćnik i tako dalje.

Predsednik sudećeg veća će oštećenom zabraniti pitanje ili odgovor na već postavljeno pitanje ako sadrži obmanu ili se zasniva na pretpostavci da je optuženi priznao nešto što nije priznao, ako predstavlja navođenje na odgovor ili se ne odnosi na krivično delo. Jedino će dopustiti pitanje koje se ne odnosi na krivično delo iz optužbe ako pitanje ima za cilj da proveriti tačnost onoga što je u svoju odbranu rekao optuženi.

Da li oštećeni ima pravo da postavlja pitanja svedocima?

Svedoku, veštaku ili stručnom savetniku mogu neposredno da postavljaju pitanja oštećeni ili njegov zakonski zastupnik i punomoćnik, uz odobrenje sudije. Oštećeni ili njegov zakonski zastupnik i punomoćnik imaju pravo da postave pitanja uvek kada javni tužilac ima pravo da izvrši ispitivanje.

Koja pitanja su dozvoljena, a koja nisu?

Prilikom ispitivanja svedoka i veštaka nisu dozvoljena pitanja koja sadrže obmanu ili pretpostavku da je optuženi priznao nešto što inače nije priznao,

pitanja koja navode na odgovor (osim kod unakrsnog ispitivanja) ili se ne odnose na krivično delo. Jedina dopuštena pitanja koje se ne odnose na krivično delo iz optužbe su ona koja imaju za cilj da provere tačnost onoga što je svedok prethodno u postupku rekao.

Da li oštećeni može da iznese završnu reč?

Oštećeni ima pravo da iznese završnu reč. Posle završetka dokaznog postupka, predsednik veća daje završnu reč tužiocu, potom oštećenom ili njegovom zakonskom zastupniku ili punomoćniku, posle njega braniocu, a na kraju optuženom.

PRAVA ŽRTVE NA NAKNADU ŠTETE

Kako oštećeni može da nadoknadi štetu koja mu je pričinjena krivičnim delom?

Oštećeni može da traži da mu se u krivičnom postupku nadoknadi šteta nastala izvršenjem krivičnog dela. Naknada štete se ostvaruje podnošenjem imovinskopravnog zahteva.

Šta je imovinskopravni zahtev?

Imovinskopravni zahtev je zahtev oštećenog kojim može da traži naknadu materijalne ili nematerijalne štete, povraćaj pokretnih ili nepokretnih stvari i poništaj pravnog posla koji je proistekao iz krivičnog dela. U suštini, putem

imovinskopravnog zahteva oštećeni može da traži da mu se nadoknadi šteta koju mu je pričinjena krivičnim delom, recimo, da okrivljeni naknadi troškove popravke automobila koji je oštećen usled saobraćajne nezgode. Oštećeni može da zahteva da mu se vrati stvar koja mu je oduzeta krivičnim delom, primera radi, da se vrati vredna slika koju je okrivljeni oduzeo vršeći krađu i slično. Ukoliko oštećeni zahteva da mu se isplati određeni novčani iznos, dobro je da odredi novčani iznos koji zahteva, jer u praksi sudovi odbijaju imovinskopravni zahtev u novcu ukoliko nije tačno određen.

Do kada može da se podnese imovinskopravni zahtev?

Oštećeni može da podnese imovinskopravni zahtev tokom prvo-stepenog postupka do okončanja glavnog pretresa. Kao što može da ga podnese, tako može i da odustane od imovinskopravnog zahteva.

Kome se podnosi imovinskopravni zahtev?

Zahtev se podnosi javnom tužiocu tokom istrage i sudu tokom trajanja glavnog pretresa. Zahtev mora da bude precizan.

Šta sadrži imovinskopravni zahtev?

U zahtevu bi trebalo da se tačno odredi visina naknade štete koja se traži, da se opredeli stvar koju okrivljeni treba da vrati ili da se tačno navede pravni posao koji bi trebalo poništiti.

Kako žrtva može da naknadi štetu ako je odbačena krivična prijava?

Žrtva može da traži naknadu štete u parnici.

Kada se žrtvi mogu vratiti nađene i oduzete stvari?

Ako su u toku postupka oduzete stvari koje nesumnjivo pripadaju oštećenom, a ne služe kao dokaz u krivičnom postupku, vratiće se oštećenom i pre završetka postupka, osim ako se više oštećenih ne spori o svojini stvari. U tom slučaju, oštećeni koji se spore uputiće se na parnični postupak, a sud će u krivičnom postupku odrediti samo čuvanje stvari.

Da li oštećeni ima pravo na naknadu troškova postupka?

Da! Kada sud okrivljenog ogласи krivim, presudom će mu narediti da nadoknadi troškove krivičnog postupka, u koje spadaju i troškovi koje je imao oštećeni. S druge strane, kada se postupak ne okonča osudom okrivljenog, troškovi padaju na teret budžetskih sredstava suda. Od ovog pravila postoji izuzetak, takozvani skrivljeni troškovi. To su oni troškovi koje oštećeni prouzrokuje svojom krivicom i koje je dužan sâm da nadoknadi, bez obzira na ishod postupka. U skrivljene troškove bi, primera radi, spadali troškovi nastali usled neopravdanog neodazivanja na poziv oštećenog da svedoči na sudu.

Ukoliko se krivični postupak vodio po privatnoj krivičnoj tužbi i ako je bio obustavljen, odnosno ako je optužba odbijena ili je okrivljeni oslobođen, troškove snosi privatni tužilac.

Primer: Krivična prijava, čl. 280. ZKP

Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu

Beograd

Na osnovu Zakonika o krivičnom postupku podnosim:

K R I V I Č N A P R I J A V U

Protiv: **Branislava Đorđevića**, koji živi na adresi: ulica Svetozara Markovića 6a u Beogradu, razvedenog oca jednog deteta.

Dana u 2. 4. 2024. godine u ulici Kralja Milutina kod broja 6 u Beogradu prišao mi je s leđa dok sam sedeo u bašti kafića „Kipar“ i više puta me je iz čista mira udario pesnicom. Od siline udaraca koje sam primio, pao sam na tlo. Nakon napada, otišao sam u Dom zdravlja Savski venac i uzeo lekarsku potvrdu o teškim telesnim povredama, koju prilažem uz krivičnu prijavu.

Mučkom napadu je prisustvovalo više ljudi koji su se zatekli u bašti kafića, čija imena mi nisu poznata. Možda bi podatke o tim osobama mogao da Vam dâ vlasnik kafića, čije je ime Vlatko i koji je svakodnevno u lokalu.

Napadu je takođe prisustvovao moj prijatelj Milence Stojanović, koji je spreman da svedoči i koji živi na adresi Vatroslava Lisinskog 8 u Pančevu.

U kafiću postoje sigurnosne kamere koje su okrenute i prema bašti, pa predlažem da pribavite snimke kamera da biste mogli da imate uvid u celokupan događaj.

Važno mi je da postupite što **hitnije**, jer od osobe koju sam prijavio mogu da očekujem novi napad. Brza reakcija tužilaštva bi ga sprečila u nameri da ponovo izvrši napad.

3. 4. 2024. godine u Beogradu

Predrag Petrović
Vatroslava Lisinskog 13, Beograd

Primer: Poziv za građanina čl. 282, st. 1, tač. 2 ZKP

Republika Srbija
Više javno tužilaštvo u Jagodini
Br. _____
Jagodina

Ime i prezime

_____ adresa

Na osnovu čl. 282, st. 1, tačka 2 ZKP, pozivate se da u svojstvu građanina dođete dana _____ godine u _____ časova, u prostorije _____ javnog tužilaštva u _____, kancelarija br. _____, radi davanja potrebnih obaveštenja u vezi sa _____.

UPOZORENJE: U slučaju Vašeg neodazivanja po ovom pozivu, možete biti prinudno dovedeni na osnovu čl. 288, st. 1, ZKP.

Javni tužilac

Primer: Imovinskopravni zahtev, čl. 252 ZKP

Drugom osnovnom sudu u Beogradu

Beograd

Na osnovu Zakonika o krivičnom postupku, podnosim:

Imovinskopravni zahtev

Protiv Mitra Milutinovića se vodi krivični postupak pred Drugim osnovnim sudom u Beogradu pod oznakom K. 2356/24. da je izvršio krivično delo *teška krađa* iz čl. 204 KZ-a. Konkretno krivično delo je izvršeno na moju štetu, jer je optuženi Milutinović iz moje kuće, koja se nalazi na adresi _____, ukrao vrednu sliku *Srećko Milačić kosovski junak* autora akademskog slikara Milivoja Dimitrijevića.

S obzirom na to da je prilikom pretresa stana pronađena pomenuta slika, da se ona nalazi u depozitu suda i budući da posedujem dokaz o kupovini slike od autora, ističem imovinskopravni zahtev za povraćaj stvari, slike *Srećko Milačić kosovski junak* autora akademskog slikara Milivoja Dimitrijevića.

Dokazi:

- Izvod iz RGZ iz koga se vidi da je kuća na adresi _____ moje vlasništvo.
- Potvrda autora slike Milivoja Dimtrijevića da sam sliku kupio od njega i da sam u celosti isplatio kupoprodajnu cenu.

U Beogradu 1. 8. 2023. godine

Miloš Vuk Stojanović
Dragoljuba Avramovića 12, Beograd

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
343.2/.7:343.988(035)

ИЛИЋ, Горан, јавни тужилац, 1963-Vodič kroz prava
i obaveze oštećenog/žrtve krivičnog dela / [Goran Ilić]. -
Beograd : USAID-ov projekat 'Pravda za sve', 2024 (Beograd :
Dosije studio). - 33 str. ; 20 x 20 cm

Podatak o autoru preuzet iz kolofona. - Tiraž 500.

ISBN 978-86-82222-24-8

а) Жртве кривичног дела -- Правна заштита --
Приручници

COBISS.SR-ID 154070281

USAID
OD AMERIČKOG NARODA